

آب و حقوق بشر

حق دسترسی بشر به آب
ابعاد حقوقی و سیاسی

نویسندگان:

سلمان م. ا. سلمان

شیوان مک اینرنی - لنکفورد

ترجمه حسن اسدی زیدآبادی

انتشارات ناهید

سرشناسه : م. ا. سلمان، سلمان، ۱۹۴۸، Salman, M. A. Salman، -، مؤلف
 عنوان و نام پدیدآور : آب و حقوق بشر: حق دسترسی بشر به آب، ابعاد حقوقی و سیاسی
 مشخصات نشر : تهران: ناھید، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۲۱۷ص.
 شابک : 978-600-5865-29-5
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیپای مختصر
 یادداشت : فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی <http://opac.nliai.ir> قابل دسترسی است
 یادداشت : عنوان اصلی: The Human Right to Water
 شناسه افزوده : مک‌اینرنی، لکفورد، شیوان، ۱۹۷۲، Siobhan, McInerney-Lancford،
 -، مؤلف
 شناسه افزوده : اسدی زیدآبادی، حسن، ۱۳۶۳، -، مترجم
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۸۰۵۷۱

- سلمان م. ا. سلمان / شیوان مک‌اینرنی - لکفورد
- آب و حقوق بشر: حق دسترسی بشر به آب، ابعاد حقوقی و سیاسی
- ترجمه حسن اسدی زیدآبادی
- طرح روی جلد: حسین رهجو
- حروفچینی: شبستری
- چاپ اول: بهار ۱۳۹۴
- چاپ گلشن سبز
- شمارگان: ۱۶۵۰ نسخه
- انتشارات ناھید ● حق چاپ محفوظ است.

● سایت: www.nahid.com
 ● پست الکترونیکی: nahidbooks@yahoo.com
 ● فروش اینترنتی: www.behanbook.ir

قانون، عدالت و توسعه

قانون، عدالت و توسعه عنوان مجموعه‌ای است که توسط معاونت حقوقی-ریاست بانک جهانی جهت طرح دیدگاه‌های این نهاد در خصوص جنبه‌های مرتبط با قانون و عدالت در فرایند توسعه، ارائه شده است. پژوهش‌های شکل گرفته در این مجموعه در چارچوب اقدامات اصلاحی حقوقی و قضایی در ارتباط با فعالیت بانک جهانی و همچنین تحلیل قوانین داخلی و بین‌المللی است. این مجموعه مخاطبان عام و کنشگران سیاسی و حقوقی را هدف خود قرار داده است.

سرپرستان مجموعه

دیوید فری‌استون و سلمان م. ا. سلمان

حق دسترسی بشر به آب

ابعاد حقوقی و سیاسی

سلمان م. ا. سلمان:

مشاور ارشد در امور محیط زیست و توسعه اجتماعی پایدار و گروه حقوق بین‌الملل، معاونت حقوقی ریاست بانک جهانی
شیوان مک‌اینرنی - لنکفورد:

مشاور در امور محیط زیست و توسعه اجتماعی پایدار و گروه حقوق بین‌الملل، معاونت حقوقی ریاست بانک جهانی

فهرست

۱۱	یادداشت مترجم
۱۳	پیش گفتار
۱۷	مقدمه
۲۷	بخش اول: تکوین بحث حق بر آب
۴۵	بخش دوم: تکامل نظام حقوق بین الملل بشر
۹۱	بخش سوم: نظریات تفسیری کمیته اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۱۲۵	بخش چهارم: ابعاد حقوقی و سیاسی نظریه تفسیری شماره ۱۵
۱۵۷	نتیجه گیری
۱۶۵	ضمایم

یادداشت مترجم

وقتی از حقوق بشر سخن می‌گوییم به یاد داشته باشیم که آب بخش عمده‌ای از موضوع این حق یعنی وجود انسانی (بشر) را تشکیل می‌دهد. بنابراین — هرچند اعراق‌آمیز است — این گفته که آب، حق به آب دارد رنگی از واقعیت را با خود دارد.

اگر بخواهیم نارسایی تلقی نسلی از حقوق بشر را آشکار کنیم، حق به آب و بعدتر حق دسترسی بشر به آب، نمونه‌ای قابل تأمل است. این حق بشری عموماً تحت میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و به تبع آن نسل دوم حقوق بشر بررسی و شناسایی می‌شود. با این حال همانگونه که در این پژوهش با ارجاع به رویکرد «به هم وابستگی و به هم پیوستگی» حقوق بشر، نشان داده می‌شود، دسترسی به آب نه فقط حقی بنیادین که شرطی لازم برای تحقق سایر حقوق از جمله بنیادی‌ترین آن‌ها یعنی حق حیات است.

این کتاب تلاشی برای تثبیت رویکرد حقوق بشری به موضوع نیاز انسان به آب است. رویکردی که امروزه دیگر به قاعده‌ای خدشه‌ناپذیر بدل شده است. نویسندگان کتاب کوشیده‌اند مفهوم و اصطلاح «حق به آب» را به مفهومی جامع‌تر تحت عنوان «حق دسترسی بشر به آب» ارتقاء دهند. پژوهش پیش رو نه تنها به تبیین ابعاد حقوقی و سیاستگذاری در

حوزه حق دسترسی بشر به آب می‌پردازد، بلکه حاوی نکات سودمندی در رابطه با مفهوم تعهد دولت‌ها به حق بشری است که واجد پیچیدگی‌های خاصی است. مفاهیم تعهد و ضمانت اجرا در حقوق بین‌الملل همواره محل مناقشه و چالش بوده‌اند. این چالش وقتی پای حقوق بشر به میان می‌آید ابعاد وسیع‌تری هم می‌یابد و بیشتر از آن‌جایی است که از «تعهد به وسیله»، «تعهدات ایجابی» و یا «تعهد به تحقق تدریجی» سخنی در میان باشد. در این کتاب ضمن تحلیل و بررسی حق ویژه، با بحثی مبسوط در تبیین مفهومی چنین تعهداتی نیز مواجه می‌شویم که برای درک تعهد دولت‌ها به حقوقی دیگر از این جنس همچون حق بر غذای کافی، حق به مسکن مناسب، حق به بهداشت و... نیز مفید است.

در ترجمه این اثر کوشیده‌ام تا حد ممکن تحولات روی‌داده در عرصه جهانی پس از انتشار متن اصلی کتاب در رابطه با موضوع حق دسترسی بشر به آب لحاظ شود، به‌ویژه با افزودن دو قطعنامه مجمع عمومی و شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد به بخش ضمایم، همچنین تلاش کرده‌ام بیشتر از اصطلاحات رایج در حوزه تخصصی حقوق بین‌الملل بشر بهره‌گیرم، با این حال به دلیل حجم نه‌چندان زیاد متون فارسی در این ارتباط، لازم به توضیح است که در این متن همه‌جا عبارات Right to water را «حق به آب» و Human right to water را «حق دسترسی بشر به آب» ترجمه کرده‌ام. نیز برای اصطلاح General comment که به اسناد تفسیری کمیته حقوق بشر و کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اطلاق شده و از نظر کارشناسی واجد ارزش قابل توجهی هستند، معادل «نظریه تفسیری» را برگزیده‌ام.

ح.ا.ز

تابستان ۹۳ - تهران

پیش‌گفتار

حقوق بشر و منابع آب از جمله مهم‌ترین مسائل مورد توجه جامعه جهانی در سال‌های اخیر بوده‌اند. از این‌رو، این موضوع در صدر برنامه توسعه جهانی قرار گرفته و جایگاه ویژه‌ای را در کنفرانس‌ها و مجامع به‌خود اختصاص داده و بحث‌های گسترده و پیچیده‌ای برانگیخته است. ارتباط میان توسعه، آب و حقوق بشر پیش از این هم مورد توجه بوده است. در سال ۱۹۹۲، طی کنفرانس دولین در خصوص «آب و توسعه» و در جریان اجلاس ریو در مورد «محیط زیست و توسعه» از جمله حق بنیادین همه انسان‌ها به آب و فاضلاب بهداشتی شناسایی و مفروض تلقی شده است. اندکی بعد، کنفرانس جهانی حقوق بشر در وین اتریش، که به سال ۱۹۹۳ برگزار شد، تصریح کرد که همه حقوق بشر اعم از اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و مدنی جهانی، تفکیک‌ناپذیر، به‌هم‌پیوسته و به‌هم‌وابسته‌اند. این کنفرانس همچنین تأیید کرد که فقر شدید، نقض کرامت انسانی بوده و خواستار برداشتن گام‌های فوری جهت نیل به درکی بهتر از فقر و علل آن شد. ارتباط بین فقر و کمبود آب واضح و روشن است به‌طوری‌که فقر عمدتاً در مناطق کم‌آب رواج دارد. اکثر کسانی که آب آشامیدنی کافی ندارند (بیش از یک میلیارد نفر)

و کسانی که فاقد هرگونه دسترسی به فاضلاب بهداشتی هستند (بیش از دو میلیارد نفر) در مناطق فقیری از کشورهای در حال توسعه زندگی می کنند. بنابراین، به رسمیت شناختن تدریجی محوریت و ضرورت آب جهت تحقق حقوق مندرج در اعلامیه جهانی حقوق بشر، میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نیز اعلامیه حق توسعه، اندک اندک پدیدار شده است. این موضوع ۱۰ سال پس از کنفرانس های دویلین، ریو و وین، در نظریه تفسیری شماره ۱۵، صادره از سوی کمیته اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در سال ۲۰۰۲ تأیید شد. این نظریه صراحتاً رابطه مستقیم بین حقوق بشر و آب را اعلام کرد، و حق دسترسی بشر به آب را مورد شناسایی قرار داد.

بر این مبنای، این پژوهش، حق دسترسی بشر به آب را از جنبه های حقوقی و سیاسی بررسی کرد و در زمانی مناسب به روشن شدن اهمیت بحث در مورد حق دسترسی بشر به آب و ارتباط آن با توسعه کمک می کند. معاونت حقوقی ریاست بانک جهانی با ابراز خوشوقتی از ارائه این مکتوب امیدوار است که کتاب حاضر مرجعی سودمند برای آنانی باشد که در رابطه با حقوق بشر و منابع آب فعالیت می کنند.

روبرتو دینو

معاون ارشد رییس و مشاور عمومی بانک جهانی

۳۰ جولای ۲۰۰۴

سپاسگزاری

لازم می دانیم مراتب تشکر و قدردانی خود را از دانیل برادللو، دیوید فری استون، موهان گوپال، آلفردو سفیر- یونس و کیشور اوپرتی برای نظرات ارزشمندشان در پیش نویس های اولیه این کتاب ابراز کنیم.

نیز سپاسگزاریم از روبرتو دنینو معاون ارشد و مشاور عمومی بانک جهانی به دلیل تشویق‌ها و حمایت‌های بی‌دریغش از این پروژه. همچنین تشکر می‌کنیم از همکارانمان در مرکز منابع حقوقی بانک جهانی، لیندا تامپسون، لورا موری، وندی ملیس و مارتا وایس که منابع لازم برای تحقیق و نگارش این کتاب را فراهم کردند. نیز قدردانی می‌کنیم از مری می‌اگکولی، لاکشمی متیو و فروزان هاشمی به دلیل یاری‌هایشان به روش‌های مختلف در تهیه این کتاب و از شهان دوسیاره به جهت یاری‌اش در ویراستاری کتاب.

www.ketab.ir